

CONSTANTIJN HUYGENS (SINT-GILLIS-WAAS)
AAN [MARIN MERSENNE (PARIJS)]
21 AUGUSTUS 1646
4428B

Antwoord op een verloren gegane brief van Mersenne van begin augustus 1646 uit Parijs.

Samenvatting: Huygens schrijft over verschillende zaken, onder meer over recent werk van Saumaise, Isaac Vossius en Regius. Hij heeft *De profundis* [Pathodia 17] en *Memor fui* [Pathodia 20] aan Gobert gezonden, het laatste stuk met luittabulatuur boven de baslijn.

Bijlagers: Huygens aan Gobert, 21 augustus 1646 (verloren); *De profundis* (Pathodia 17); *Memor fui dierum antiquorum* (Pathodia 20).

Mersenne antwoordde vermoedelijk op 7 september 1646 (verloren), aangezien hij in een brief van die dag aan André Rivet (Waard 14, nr. 1506, pp. 437-441) meldde dat hij Huygens' brief had ontvangen. Huygens' brief aan Mersenne van 12 september 1646 kan een antwoord te zijn op de verloren gegane brief.

Primaire bron: Parijs, Bibl. Nat., Ms. Fr. Nouv. Acq. 6206, fols. 12-13 (pp. 13-16): brief (dubbelvel, 20x30 cm, abc | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: Bierens 1889, nr. 4, pp. 109-112: volledig.

— Adam 4, p. 514: onvolledig (<Pour chose nouvelle ... à la première commodité.>).

— De brief ontbreekt zonder aanwijsbare reden in Worps uitgave.

— Waard 14, nr. 1498, pp. 411-414: volledig.

Namen: Henri de Beringhen; Cicero; D'Avril; René Descartes; Thomas Gobert; Hugo Grotius; Sint-Ignatius; Alexandre de Meru; Henricus Regius; André Rivet; Claude Saumaise; Samuel Sorbière; Tiro; Gisbertus Voetius; Isaac Vossius.

Plaatsen: Den Haag; Rome; Utrecht.

Titels: *De profundis* (Pathodia 17); *Memor fui dierum antiquorum* (Pathodia 20); *Pathodia*; *Fundamenta physices* (Regius 1646); *Simplicii Verni ad Justum Pacium epistola* (Saumaise 1646); *Epistolæ genuinæ Sancti Ignatii martyris* (Isaac Vossius 1646).

Glossarium: air (lied); basse (baspartij); luth (luit); pseume (psalm); sujet (sopraanpartij); tablatuur (tabulatuur); ton (toonsoort).

Transcriptie

Monsieur,

Pendant que vous avez pensé vous esloigner le plus de moy, j'ay eu le bien de vous veoir de près à La Haye dans un portraict, assez médiocre, qu'avoit porté le Sieur Sorbière de Paris. À cest heure-icy, je donne la bienvenue à l'original, et vous remercie de la faveur que m'avez voulu faire de m'adviser de vostre retour.

Ce que vous avez appris au voyage de l'inventeur des nouvelles lunettes d'approche par des machines si aysées me plaist fort, mais j'ay de la peine à m'imaginer qu'à la longueur de 3 pieds elles fassent l'effect de celles de 6 ou 7. Cela semble repugner aux principes optiques. Mais en tout cas ¹*usquequo abutimini patientiâ nostrâ?* Quand est-ce que les François produiront les grandes choses qu'ils promettent tous les jours? Ayons une de ces lunettes par vostre moyen, et je suis content de la payer au triple ou quadruple. J'attendray cela de vos soins, ou jamais ne feroy plus compte de ces grands *hiatus* de vos prometteurs.

Je n'ay pas encor veu le *Simplicius* de Monsieur de Saumaise, estant absent de La Haye depuis quelques mois, et non à loysir pour ces entretiens-là. Mais selon ce que m'en mande Monsieur Rivet, je comprends que c'est là le traicté mesme de Transsubstantiation contre Grotius, et, au jugement de cestuy nostre amy, la plus achevée pièce qu'il ayt encor veue en ceste matière, de laquelle souffrez qu'un laic vous die | b | qu'à son advis c'est la moins difficile de tout ce que nous disputons à ceux qui entendent le stile de l'Écriture, ou qui

1. Cicero, *In Catalinam*, I, 1: '*Quousque tandem abutere, Catalina, patientiâ nostrâ?*'

veulent entendre, et, comme dit le satyrique, ²*‘non parant insanire ratione modoque.’* Mais pour tout cela je n’espère pas que jamais nous nous entendions là-dessus. Il importe trop à l’Église de Rome que l’erreur (j’allay dire: ‘la fourbe’) ne paroisse. Voici bien le langage d’un franq Huguenot à un homme de vostre profession, mais à un homme de vostre discrétion il n’est pas insupportable.

Il y longtemps que j’ay eu du jeusne Vossius son Épistre de Saint-Ignace, et vault bien la peine de la veoir. Mais bien plus le vaudra ce que Monsieur Saumaise voudra produire sur les notes de Ciceron et Tiron, dont j’avoue n’avoir jamais bien pu comprendre le vray usage, à sçavoir comment il a esté possible qu’ils s’en soyent servis aveq facilité et promptitude, conditions fort réquises aux chiffres de gens d’affaires.

Pour chose nouvelle je vous annonce que le professeur Regius à Utrecht, qui a souffert martyre pour la cause de Monsieur des Cartes contre Voetius, produit toute ceste Philosophie naturelle en un beau livre *in 4°*, qu’il nomme *Fundamenta physicae*, qui enfin sera un corps achevé aveq beaucoup de bonnes figures. On dit que Monsieur Descartes n’est pas satisfait (car en quelques points *audet à dictatore discrepare*), la chose se conduisant à son desceu. Mais par une préface il aura soin de protester amplement que tout ce qu’il y a de bon en son œuvre ne provient que | c | de ce grand personnage, duquel il establira le mérite au plus haut point, comme il est bien-raisonnable; jamais, à mon advis, les siècles n’ayant rien produit de tel. J’en ay désja jusques’à 256 pages, et l’imprimé tire vers la fin, et vous en aurez un exemplaire à la première commodité.

Vous faictes trop d’honneur à mes pseumes, de vous informer ce qu’ils sont devenus. Le Sieur Gobert les a tous en main, aveq quelques airs Italiens, que je prétens d’y joindre et peu de François qui vont venir. Quand tout sera ensemble, je vous récommanderay une partie du soing de ceste impression, *si tanti est*. Le dernier pseume a esté un *De profundis*, que je souffre bien que vous examiniez. Un plus récent que j’envoye encor présentement à Monsieur Gobert, est sur les paroles du 142e: *Memor fui dierum antiquorum*, etc., où par-dessus la basse j’ay adjousté la tablature du luth, parce que le subject m’a convié à le jouer dans un ton fort bizarre, et duquel toute main ordinaire ne viendroit pas à bout, sans me faire tort, qui suis fort chatouilleux du choix des cordes pour animer le chant, y trouvant des différences merveilleuses et mystérieuses.

Monsieur le Premier m’escrit d’un jeusn’homme que le Sieur Gobert auroit trouvé pour moy. Je vous prie d’en prendre et de m’en donner cognoissance à ce que je puisse sçavoir combien il me seroit propice. Mais l’absence de la cour retardera tout cecy, le Sieur Gobert ayant à la suivre. Je l’attendray donq en patience, mais en impatience de vos lunettes, sans lesquelles il n’y a plus d’amitié. Si a, si a: car je suis, et seray tousjours,

Monsieur,

vostre très-humble et très-affectionné serviteur
C. Huygens.

Au Camp de Saint-Gilles, Pais-de-Waes en Flandre, le 21er Aout 1646.

Vertaling

Mijnheer,

Terwijl u dacht zich verder van mij te ³verwijderen, heb ik het geluk gehad om u in Den Haag van nabij te zien op een nogal middelmatig ⁴portret dat de heer [Samuel] Sorbière uit Parijs heeft meegebracht. Nu heet ik de echte van harte welkom, en dank ik u voor de gunst dat u mij op de hoogte heeft willen ⁵stellen van uw terugkeer.

2. Horatius, *Sermones*, II, 3, 270-271: ‘*Nihilo plus explicet ac si | Insanire paret certâ ratione modoque.*’

3. Mersenne ondernam in april 1646 een reis naar het zuiden van Frankrijk om eind juli 1646 weer in Parijs terug te keren.

4. Gegraveerd portret van Mersenne, door Sorbière bij zijn terugkeer uit Frankrijk voorjaar 1646 mee naar de Republiek genomen ten behoeve van zijn uitgave van Thomas Hobbes, *Elementorum philiosophiae sectio tertia, sive De cive* (Amsterdam, 1647).

5. Mersenne aan Huygens, begin augustus 1646 (verloren?).

Wat u heeft vernomen tijdens uw reis van de ⁶uitvinder van de nieuwe verrekijkers met behulp van zulke handzame werktuigen bevalt me zeer, maar het kost me enige moeite te geloven dat zij bij een lengte van 3 voet het effect geven van die van een lengte van 6 tot 7 [voet]. Dat lijkt in strijd te zijn met principes van de optica. Maar in ieder geval, ⁷ Lhoelang zullen wij nog een beroep op ons geduld moeten doen? ⁸ Wanneer gaan de Fransen eens de grote dingen maken die zij voortdurend beloven? Laat ons toch een van die lenzen door uw tussenkomst verkrijgen, en ik zal er gaarne het drie- of viervoudige voor betalen. Ik verwacht dat door uw zorg, of ik zal nooit meer vertrouwen stellen in ⁹de grootspraak ¹⁰ van u heren belovers.

Ik heb de ⁸*Simplicius* van de heer [Claude] Saumaise nog niet gezien, daar ik sinds enige maanden niet meer in Den Haag ben, en geen tijd vrij heb voor dergelijke bezigheden. Maar uit hetgeen de heer [André] Rivet mij erover bericht, maak ik op dat dit dan de bewuste verhandeling over de transsubstantiatie is, tegen Grotius, en, volgens het oordeel van deze [gemeenschappelijke] vriend van ons, het meest geslaagde werk dat hij ooit inzake deze materie heeft gezien, waarover u een ⁹leek moet toestaan te zeggen dat naar zijn mening dit het minst moeilijke [onderwerp] is van alles waarin we wedijveren met hen die de taal van de Schrift verstaan, of willen verstaan, en die, zoals de ¹⁰satiricus zegt, ¹¹ L zich niet klaarmaken om te razen volgens methode en systeem. ¹² Maar ik heb wat dit aangaat geen hoop dat wij het daarover ooit eens zullen zijn. Het is voor de kerk van Rome veel te belangrijk dat de vergissing (ik had bijna gezegd ‘het bedrog’) niet te voorschijn komt. Dit is echt taal van een vrije Hugenoet aan een man met uw geloof, maar voor iemand met uw inzicht is dat niet onverdraaglijk.

Het is alweer lang geleden dat ik van de jonge [heer Isaac] Vossius diens ¹²brieven van Sint-Ignatius heb gekregen en het is zeer de moeite waard die door te nemen. Maar nog veel waardevoller zal zijn wat de heer Saumaise zal schrijven over het ¹³kortschrift van Cicero en Tiro, waarvan ik moet bekennen nooit het werkelijke gebruik te hebben kunnen doorgronden, dat wil zeggen, hoe het mogelijk is geweest dat zij zich direct en met gemak ervan konden bedienen, belangrijke voorwaarden voor het kortschrift van zakenlieden.

Bij wijze van nieuwtje deel ik u mede dat professor [Henricus] Regius in Utrecht, die een martelaar is geweest voor de zaak van de heer [René] Descartes tegen [Gisbertus] Voetius, heel deze natuurfilosofie heeft weergegeven in een fraai boek op quarto-formaat, dat hij de titel ¹⁴*Fundamenta physicae* gaf, hetgeen uiteindelijk een voltooid geheel zal vormen, met vele fraaie afbeeldingen. Naar men zegt is de heer Descartes niet geheel tevreden (want op enkele punten ¹⁵waagt hij het af te wijken van zijn ¹⁶gebieder ¹⁷), aangezien de zaak zich afspeelde buiten zijn weten. Maar middels een voorwoord zal ¹⁷hij ervoor zorgen uitgebreid uiteen te zetten dat al het goede in zijn werk slechts van dit grote heerschap afkomstig is, wiens verdienste hij als de allerhoogste zal vaststellen, zoals ook alleszins redelijk is; mijns inziens hebben de tijden nooit eerder een dergelijk iemand voortgebracht. Ik heb het reeds tot bladzijde 256 binnen, en het drukwerk loopt ten einde, en u zult er bij de eerstvolgende gelegenheid een exemplaar van ontvangen.

U bewijst teveel eer aan mijn psalmen door te informeren wat ervan geworden is. De heer [Thomas] Gobert heeft ze allemaal in handen, samen met enkele Italiaanse liederen die ik erbij wil voegen en een paar Franse die nog zullen komen. Wanneer alles bij elkaar is, zal ik een deel van de zorg voor de druk van dit werk aan u toevertrouwen, ¹⁸ Lwanneer het u de moeite waard is. ¹⁸ De laatste psalm is een ¹⁸*De profundis* geweest, waarvan

6. De Meru aan Mersenne, 3 april 1646 (Waard 14, nr. 1465, pp. 238-241).

7. Cicero, *In Catilinam*, I, 1: ‘Hoelang moeten zij, Catalina, nog een beroep op ons geduld doen?’

8. Claude de Saumaise, *Simplicii Verni ad Justum Pacium epistola* (Leiden 1646).

9. Huygens.

10. Horatius.

11. Horatius, *Sermones*, II, 3, 271: ‘Hij zou zich er niet beter uit redden dan wanneer | Hij volgens een geordende methode en maat zich zou gereedmaken om te razen.’

12. Isaac Vossius, *Epistolæ genuinæ Sancti Ignatii martyris* (Amsterdam: Johan Blaeu, 1646).

13. De *notæ tironianæ*, ontwikkeld door Marcus Tullius Tiro, vrijgelaten slaaf, secretaris en vriend van Cicero.

14. Henricus Regius, *Fundamenta physices* (Leiden 1646).

15. Regius.

16. Descartes.

17. Regius.

18. *Pathodia* 17.

ik wel zou willen dat u die zou bestuderen. Een recentere die ik nu aan de heer Gobert ¹⁹stuur, is op de woorden van psalm 142, ²⁰*Memor fui dierum antiquorum*, waar ik boven de bas de luittabulatuur heb toegevoegd, omdat de melodie mij ertoe heeft aangespoord het te spelen in een vreemde ²¹toonsoort, die niet iedere gewone hand tot een einde kan brengen zonder mij onrecht te doen, die gevoelig is voor de keuze van de accoorden om het lied te bezielen, omdat er prachtige en mysterieuze verscheidenheden in te vinden zijn.

Mijnheer de ²²opperstalmeester heeft mij ²³geschreven over een ²⁴jongeman die de heer Gobert voor mij zou hebben gevonden. Ik vraag u daarnaar te informeren en mij vervolgens op de hoogte te stellen opdat ik zal kunnen weten in hoeverre hij mij van dienst zou kunnen zijn. Maar de afwezigheid van het hof zal dit alles vertragen, omdat de heer Gobert daarbij moet zijn. Op hem zal ik dus geduldig wachten, maar ongeduldig op uw verrekijker, zonder welke er geen vriendschap meer is. Toch wel, toch wel, want ik ben en zal altijd zijn,

mijnheer,

uw nederige en toegewijde dienaar
Constantijn Huygens.

In het kamp te Sint-Gilles, in het Land van Waas in Vlaanderen, 21 augustus 1646.

19. Huygens aan Gobert, 21 augustus 1646 (verloren).

20. *Pathodia* 20.

21. Namelijk es-klein.

22. Henri de Beringhen.

23. Beringhen aan Huygens, 13 juli 1646 (verloren). De brief wordt ook genoemd in Goberts brief aan Huygens van die datum (**4402**).

24. D'Avril.